

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 61
Godina XXXI
Maj, 2026.
[str. 149-156]

© Monos 2026

Nekropola stećaka na lokalitetu Papratnica u Stanić Rijeci

Ago Mujkanović

U radu se predstavljaju do sada nepoznati stećci sa područja općine Doboj Istok, u naselju Stanić Rijeka, na lokalitetu Papratnica. Terenskim istraživanjem evidentirano je prisustvo tri stećka – sljemenjaka, sanduka i amorfnog oblikovanog stećka, kao i jednog većeg fragmenta. U radu se donosi njihov detaljan opis, kartografski prikaz lokaliteta te fotografska dokumentacija koja svjedoči o njihovom trenutnom stanju. S obzirom na to da su ovi spomenici ugroženi širenjem naselja, te dodatno oštećeni tokom rata, prilikom izgradnje tranšeja, ukazuje se na potrebu poduzimanja hitnih mjera njihove zaštite.

Ključne riječi: *stećci, Doboj Istok, Stanić Rijeka, Papratnica, srednjovjekovni nadgrobni spomenici, terensko istraživanje, kulturna baština, zaštita spomenika.*

U okviru istraživanja kulturno-historijskog naslijeđa ovog područja, zaposlenik Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, Rusmir Djedović, i tadašnji kustos Muzeja u Tešnju, Ago Mujkanović, izvršili su rekognosciranje lokaliteta u novembru 2019. godine. Prethodne informacije o postojanju nekropole prikupio je mr. Rusmir Djedović. U stručnoj posjeti učestvovao je i novinar Hasan Čalić, koji je o ovom nalazu izvijestio u štampi. Tom prilikom evidentirana je do tada nepoznata nekropola stećaka u šumi Papratnica, na području naselja Stanić Rijeka, općina Doboj Istok. Nalazi se s lijeve strane lokalnog puta

ZAVIČAJ

kada se dolazi iz pravca magistralnog puta M4 Doboj-Tuzla.

Još ranije, u literaturi je bila poznata nekropola sa osam stećaka u obliku ploča, smještena na raskršću puteva, u blizini savremenog pravoslavnog groblja¹ i lokaliteta Krčevine, koji je 2015. godine opisao autor ovog rada.² Lokalitet Papratnica predstavlja treći lokalitet sa stećcima na području sela Stanić Rijeka, koji do sada nije bio evidentiran u stručnoj i naučnoj literaturi.

Lokalitet Papratnica nalazi se unutar granica ovog naselja, u zoni koja je danas izložena intenzivnom širenju stambene izgradnje i prateće infrastrukture. Iako do sada nije bila evidentirana u stručnoj literaturi niti u registrima stećaka, terenskim istraživanjem potvrđeno je postojanje manje nekropole sa više nadgrobnih spomenika i njihovih fragmenata, čime je ovaj lokalitet prvi put uveden u naučni diskurs. Tokom terenskog obilaska izvršeno je precizno lociranje, dokumentiranje i mjerenje sačuvanih ostataka.

Nekropola se nalazi na 44° 43' 53" sjeverne geografske širine i 18° 08' 15" istočne geografske dužine, na nadmorskoj visini od 240 m. Na lokalitetu je evidentirano ukupno pet

stećaka, odnosno njihovih fragmenata, različitog stepena očuvanosti i tipoloških obilježja, a njihov raspored vidljiv je na mapi (Sl. 2). Cijeli lokalitet prekriven je šumom,³ dok je istovremeno prostor oštećen izgradnjom tranšea i rovova. Najugroženiji je sljemenjak, koji je jednim dijelom nagnut prema tranšaji te postoji opasnost da se prevrne.

Stećak 1 predstavlja amorfn i znatno oštećen primjerak dimenzija 120 × 83 × 50 cm. Zbog visokog stepena devastacije nije moguće sa sigurnošću utvrditi njegov prvobitni oblik, što upućuje na dugotrajnu izloženost vanjskim vremenskim utjecajima (Sl. 5).

Stećak 2 je sljemenjak dimenzija 190 × 90 × 50 cm (Sl. 2). Uprkos vidnim oštećenjima, zadržao je osnovne morfološke karakteristike ovog tipa, sa jasno izraženim sljemenom. Površina je relativno dobro obrađena, što svjedoči o vještini klesarske izrade.

Stećak 3 čini fragment dimenzija 76 × 76 × 51 cm, koji najvjerovatnije potječe od većeg nadgrobnog spomenika. Njegova forma navodi na pretpostavku da se radi o dijelu sanduka ili ploče.

1 Šefik Bešliagić, *Stećci: kataloško-topografski pregled*, Sarajevo 1971., str. 134. Autor navodi da je podatke o nekropoli dobio od učiteljice Radojke Lazić.

2 Ago Mujkanović, *Stećci na lokalitetu Krčevine u Stanić Rijeci kod Doboja*, *Gračanički glasnik*, Broj 39, godina XX, Gračanica 2015., str. 54-58.

3 Katastar.ba, dostupno na: <https://www.katastar.ba/> (pristupljeno 20.04.2026.). Prema dostupnim podacima, nekropola Papratnica nalazi se na području općine Doboj Istok, u katastarskoj općini Stanić Rijeka, na parcelama k.č. 1471/1, 1472/2, 1472/3 i 1472/4.

Stećak 4 je sanduk dimenzija 158 × 63 × 50 cm (Sl. 4). Ovaj primjerak je relativno bolje očuvan te se jasno prepoznaje kao standardni oblik nadgrobnog spomenika, iako su na njemu prisutna manja oštećenja, nastala uslijed mehaničkih utjecaja.

Stećak 5 predstavlja fragment specifične forme, opisan kao sferolit, prečnika oko 70 cm (Sl. 5). Riječ je o znatno oštećenom primjerku čija prvobitna funkcija nije u potpunosti jasna. Sferoliti, kao prirodne kamene formacije kuglastog oblika, u pojedinim slučajevima javljaju se u funerarnom kontekstu, pa se poređenjem sa sličnim primjercima s drugih nekropola može pretpostaviti da je i ovaj nalaz imao srodnu namjenu, iako se to ne može sa sigurnošću potvrditi. Odlikuje se jedinstvenim izgledom i prirodnim šarama, zbog čega se izdvaja u odnosu na uobičajene oblike stećaka.

Prema kazivanjima lokalnog stanovništva, na lokalitetu Papratnica nekada je postojao znatno veći broj stećaka, koji su tokom vremena uništeni, najvjerovatnije prilikom izgradnje puteva i širenja naselja. Dodatna oštećenja nekropole nastala su tokom posljednjeg rata, kada su na ovom prostoru kopani rovovi i tranšeje, čime je značajan dio lokaliteta devastiran. Njihovi fragmenti korišteni su kao građevinski materijal,

što danas znatno otežava rekonstrukciju izvorne cjeline nekropole.

Naselje Stanić Rijeka spominje se u prvim osmanskim popisnim defterima pod nazivom Stanska Rika. Godine 1533. pripadalo je nahiji Soko, zajedno s još 17 sela, i imalo je 11 kuća. Petnaest godina kasnije bilo je opustjelo, a zabilježeno je da su njegovi stanovnici izbjegli, dok su zemlju obrađivali doseljenici. Godine 1604. selo je ponovo naseljeno, imalo je 14 kuća. Prisustvo stećaka na području ovog sela potvrđuje njegovu srednjovjekovnu starost, ali i određeni značaj, budući da stećci nisu samo najprepoznatljiviji ostaci materijalne kulture srednjeg vijeka, već i odraz posebnog umjetničkog izraza, te društveno-ekonomskog statusa osoba nad čijim su grobovima podizani.⁴

Danas su stećci na lokalitetu Papratnica ozbiljno ugroženi, prvenstveno zbog neposredne blizine stambenih objekata, infrastrukturnih zahvata i prirodnih procesa. Njihovo trenutno stanje jasno ukazuje na potrebu hitnog poduzimanja mjera zaštite, sistematskog dokumentiranja i adekvatne konzervacije, kako bi se spriječilo dalje propadanje i trajni gubitak ovog značajnog arheološkog lokaliteta.

4 Rusmir Djedović, *Urbane prilike i razvoj naselja u nahiji Sokol (Gračanica) u 16. i početkom 17. stoljeća*, *Gračanički glasnik*, br. 20., Gračanica 2005., str. 122.

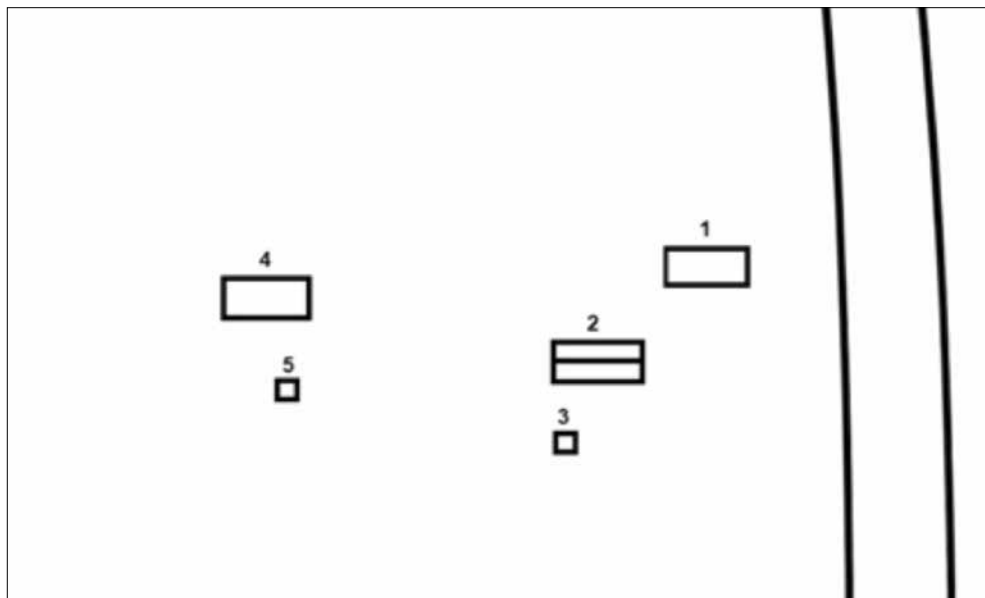
SUMMARY

NECROPOLIS OF STEĆCI AT THE PAPRATNICA SITE IN STANIĆ RIJEKA

The paper presents previously unknown medieval tombstones from the area of the Doboj Istok municipality, in the settlement of Stanić Rijeka, at the Papratnica site. Field research has recorded the presence of three medieval tombstones – one gabled tombstone, one chest-shaped tombstone, and one amorphous tombstone – as well as one larger fragment. The paper provides their detailed description, a cartographic representation of the site, and photographic documentation that testifies to their current condition. Given that these monuments are threatened by the expansion of the settlement and were additionally damaged during the war in the course of trench construction, the need for urgent protective measures is emphasized.

Sl. 1. Rusmir Djedović i Ago Mujkanović, rekognosciranje nekropole Papratnica (foto: Hasan Čalić, 2019).

Sl. 2. Mapa nekropole Papratnica u Stanić Rijeci, Doboj Istok

Sl. 3. Sljemenjak s lokaliteta Papratnica (Foto: Ago Mujkanović)

Sl. 4. Sanduk s lokaliteta Papratnica (Foto: Ago Mujkanović)

Sl. 5. Amorfni stećak (Foto: Ago Mujkanović)

Sl. 6. Topografska karta Stanić Rijeka sa oznakom lokaliteta Papratnica

